

”Den mänskliga berättelsen”.

Av Christer Mattsson

Den som träffat Shulamit Imber vid Yad Vashems internationella skola för studier om Förintelsen kommer inte att glömma denna färgstarka person eller hennes upprepane om ”Den mänskliga berättelsen”. Det märks att hon haft ett avgörande inflytande på den nya huvudutställningen i Yad Vashem.

Utställningen bärs helt och hållet upp av den enskilda människan. Den gamla utställningen, som med tiden blivit omsprungen av den omfattande historieforskningen, var tillkommen långt innan Yad Vashem hade byggt upp en pedagogisk verksamhet. Medan den gamla var uppbyggd som en traditionell lärobok är den nya en berättelse, en berättelse som tränger sig på med en sådan kraft att man snart tappar alla perspektiv.

Känslomässigt genomslag

Just utställningens känslomässiga genomslag är värt att fundera över. Jag har sett fler utställningar om Förintelsen än de flesta och besökt mer minnesplatser än jag kan komma ihåg utantill, och sist och viktigast av allt haft äran att möta och prata med tidsvittnen. Inget av alla dessa möten har jag upplevt som instrumentellt, inte heller har de lämnat mig oberörd. Tvärtom är varje möte en utmaning av hela min förmåga att vilja förstå och framförallt av en aldrig avklingade upprördhet.

Enkelt uttryck hade jag erfarenhet och var förberedd för mitt första möte precis timmarna innan utställningen öppnades. Tillsammans med två kollegor var jag ensam i hela den gigantiska utställningen. Efteråt mindes jag början - bilder och brev från Klooga i Estland - och slutet - de överlevande som skulle återvända till vad som fanns kvar av livet - allt annat försvann i ett töcken av chock, sorg och ilska.

I mitt arbete har jag haft tillfälle att återvända flera gånger och fått tillfälle att bättre analysera utställningen. Vid en mer noggrann genomgång rymmer utställningen de viktigaste slutsatserna och de senaste aktuella teorierna

Christer Mattsson är pedagog och ofta engagerad av Forum för levande historia. Han är också en flitigt

kring Förintelseforskningen, men de trängs tillbaka i upplevelsen av alla dessa enskilda berättelser.

Hedra offren

Medvetenhet om historia bygger på både historievetskap och enskilda berättelser. I de flesta fall använder man i undervisningen berättelser, som förstärker eller bekräftar den historiska analys man vill föra fram. I Yad Vashems utställning blir det svårt att se vilka teorier man byggt på och vilka man valt bort, om man inte på förhand är väl insatt.

Är detta ett problem? Nej, inte om man sätter upplevelsen i centrum. Yad Vashems uppgift framförändra är att ge offren ”ett namn som inte skall vara utrotat” vilket Yad Vashem betyder.

I slutet av utställningen finns minnesrummet. Denna plats är den mest gripande jag bevittnat. I ett cirkulärt rum speglas takkupolen i en brunn borrad ned till grundvattnet. Längs väggarna i en enorm bokhylla rymmer de ”pages of testimonies” som lämnats in av anhöriga eller andra som minns namnet på de mördade. Ungefär hälften av de sex miljoner namnen är kända, följdriktigt finns tre miljoner tomma platser. Detta är den första och den enda återgivning, representation, av siffran sex miljoner jag upplevt. Onödigt att påpeka, rummet är stort. Stort är också det tomrum Förintelsen lämnat efter sig i Europa. Detta tomrum berättas om på ett vördnadsfullt sätt i den nya utställningen. Med den omgivande miljön av forskning, utbildning av alla slag för alla målgrupper kan man kosta på sig en utställning som bärs och förenas av enskilda berättelser snarare än historiografiska analyser.

Jag hoppas att det kommande museet i Warszawa skall ge oss européer möjlighet att betrakta vår historia med samma intensitet som man idag, talande nog, måste lämna Europa för att kunna göra.

anlitad utbildningsexpert i olika internationella sammanhang. Christer Mattsson är medlem i Svenska Kommittén Mot Antisemitism.